

Satranç

Kıvanç Çefle [btsatranc@tubitak.gov.tr]

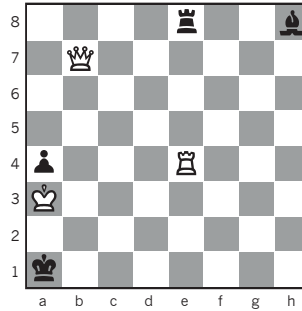
Novotny Kesişimi

Bu yazımızda sizlere satranç problemlerinde en sık karşılaşılan temalardan biri olan Novotny kesişiminden söz etmek istiyoruz. Novotny kesişimi ismini, bu fikri bir satranç probleminde ilk kez gösteren kurgucu olan Çek Antonin Novotny'den (1827-1871) alıyor. Farklı tipte doğrusal hareketli iki taşın (bunlar hemen hemen daima fil ve kale) hareket doğrultularının kesiştiği kare üzerinde bir taş fedası ile bu iki taşın karşılıklı olarak birbirlerinin hareketini engellemeye zorlanması olarak tanımlanabilir. Novotny'nin 1854 yılındaki orijinal probleminden sonra bu fikir farklı kurgucular tarafından defalarca ele alınmış, çoğu kez yan fikirlerle ve birden fazla kesişimle farklı etkiler elde edilmeye çalışılmıştır. Önce basit bir örnek ile Novotny kesişimini ele alalım (Diyagram 1).

Diyagram 1

Vladimir Kuzmiçev

Sinfonie Scacchistiche, 1986

Beyaz oynar ve iki hamlede mat eder.

Çözüm:

1. Ke5!

Beyaz kale doğrudan siyah fil ve kalenin yollarının kesiştiği e5 karesi üzerine oynuyor. Şimdi siyah iki ayrı mat tehdidiyle karşı karşıya: 2. Vb2# ve 2. Vh1#. Siyah, kaleyi hangi taşıyla alırsa alsın taşları birbirinin yolunu keser.

a) 1...Kxe5 2. Vb2#; (2...Fxb2??. Kale fili engelliyor)

b) 1...Fxe5 2. Vh1# (2...Ke1??. Fil kaleyi engelliyor)

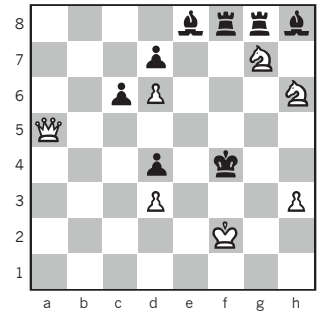
Bu didaktik örnekten sonra biraz daha karmaşık bir probleme geçiyoruz. Novotny fikrinin başka temalarla birleştirilebileceğini belirtmiştik. Diyagram 2'deki problem buna güzel bir örnek.

Diyagram 2

Johan H.L. Fröberg

Göteborgs Schackallskap, 1951

Beşincilik Ödülü

Beyaz oynar ve iki hamlede mat eder.

Bu problemde Novotny hamlelerinden biri zaten oynanmış: g8'deki kale ve h8'deki filin kesişim noktası g7'de bir at var. Ama eğer siyah bu atı alırsa (Fgx7/Kxg7)

beyazın herhangi bir mat hamlesi yok. Beyaz bir Novotny hamlesi daha yapınca her şey yerli yerine oturuyor:

1. Af7!

Bu hamle ile beyaz beş farklı mat tehdidi yapıyor: 2. Vg5#/Vf5#/Ve5#/Ah5#/Vd2#.

- a) 1...Fxf7 2. Vf5#;
- b) 1...Kxf7 2. Ah5#;
- c) 1...Fxf7 2. Vg5#;
- d) 1...Kxf7 2. Ve5#;
- e) 1...c5 2. Vd2#.

Fröberg'in probleminde siyahın savunmaları, her seferinde beyazın beş mat tehdidinden dördünü önlemeyi başarsa bile beşincisine karşı başarısız oluyor. Yani bu problemde, Novotny'ye ek olarak "Fleck teması" da gösterilmiş. Fleck temasında beyaz anahtar hamlesiyle 3 ya da daha fazla mat tehdidi yapar. Siyahın savunma hamleleri, biri hariç bütün bu tehditleri engeller; beyaz bu engellenemeyen tehdidi seçerek mat eder.

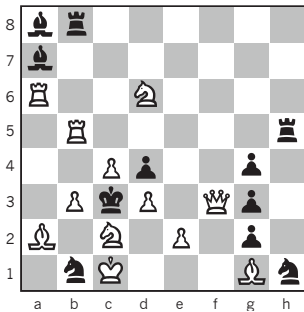
Sonraki örneğimizde tam altı Novotny keşişimi gösterilmiş. Bu bir "görev" (task) problemi, yani belirli bir fikri olabildiğince çok sayıda göstermeyi hedefleyen bir problem (Diyagram 3).

Diyagram 3

Robin Matthews

British Chess Magazine, 1957

Ödül

Beyaz oynar ve üç hamlede mat eder.

Çözüm:

1. b4!

Tehdit 2. Fxb1 ve 3. Ka3#

- a) 1...Kbxb5 2. Vd5! Fxd5 3. Axb5#;
- 2...Kxd5 3. Ae4#;
- b) 1...Khxb5 2. Kb6! Fxb6 3. Axb5#;
- 2...Kxb6 3. Fxd4#;
- c) 1...Fb6 2. Kd5! Fxd5 3. Ab5#; 2...Kxd5 3. Ae4#;
- d) 1...Fd5 2. Kbb6! Fxb6 3. Ab5#;
- 2...Kxb6 3. Fxd4#;
- e) 1...Fb7 2. Kc5! Fxc5 3. Ab5#;
- 2...Kcc5 3. Fxd4#;
- f) 1...Fc5 2. Kb7! Fxb7 3. Ab5#; 2...Kxb7 3. Ae4#.

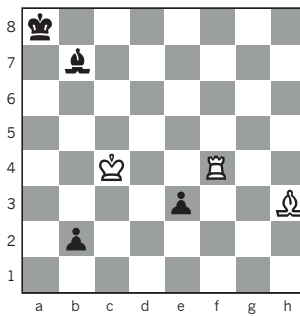
Ünlem işaretli hamleler beyazın, bir siyah fil ve kalenin keşişim karesinde bir taşını feda ettiği hamleler. Aynı keşişim karesi birden fazla kez kullanılsa da feda edilen taşlar farklı. Bu farklılığı zorunlu kılan mekanizmaları incelemeye değer. Çağdaş problem sanatının başyapıtlarından biri!

Novotny teması bazen etütlerde de karışımıza çıkar (Diyagram 4).

Diyagram 4

Viktor Yakovenko

Sozialisticheskij Donbass, 1966

Beyaz oynar ve kazanır.

Beyazın bir kale üstünlüğü de olsa siyahın vezir çıkmaya çok yaklaşmış iki geçer piyonu var. Buna rağmen beyaz nasıl kazanabilir?

Çözüm:

1. Kf8+ Şa7

1...Fc8 2. Ff5 e2 3. Kxc8+ Şb7 4. Ke8

2. Ff5 e2

2...Fe4 3. Fxe4 e2 4. Şc5! e1=V 5. Ka8#.

3. Ke8 Fe4!!

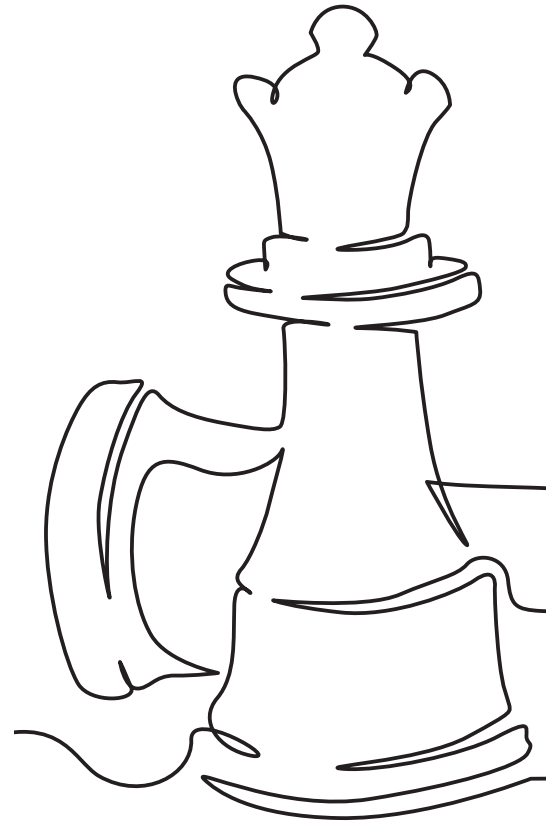
Siyah, beyazı Novotny keşişimine zorluyor! Beyaz 4. Kxe4 oynarsa 4...b1=V, 4...Fxe4 oynarsa e1=V ile karşılık verecek. Ama beyaz bu tuzağa düşmüyor.

4. Ke7+ Şa6

4...Şb6 5. Kxe4 b1=V 6. Ke6+ Şc7 7. Fxb1; 4...Şa8 5. Fxe4+; 4...Şb8 5. Ke4 b1=V 6. Ke8+.

5. Fxe4 e1=V 6. Fb7+ Şb6 7. Kxe1

ve beyaz kazanır.

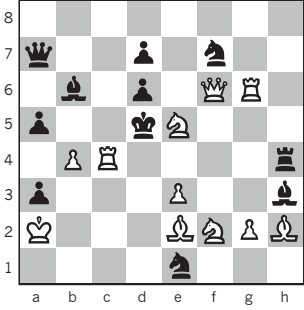
Ayın Soruları

Sizlerin çözmesi için Novotny temalı iki problem ve bir etüt sunuyoruz:

Diyagram 5

Touw Huan Bwee

Deutsche Schachblatter, 1966
İkincilik Ödülü

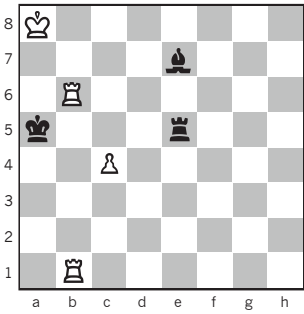

Beyaz oynar ve iki hamlede mat eder.

Diyagram 6

Oskar Blumenthal

Deutsches Wochensach, 1912

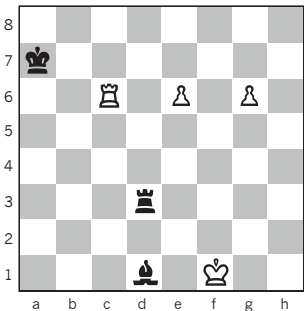

Beyaz oynar ve üç hamlede mat eder.

Diyagram 7

Pal Benko

Magyar Sakkelet, 1977
Birincilik ödülü

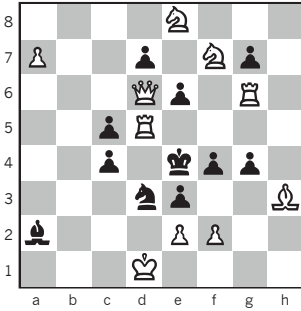

Geçen Ay Sorulan Problemlerin Çözümleri

Geçen ay sizlere “boğmaca matı” temalı iki soru sormuştuk. İkisinde de siyah şah etrafı kendi taşlarıyla çevrilmiş olarak mat ediliyor. Şimdi bunların çözümünü veriyoruz.

Diyagram 8

Carl Ferdinand von Janisch
Schachzeitung, 1850

Beyaz oynar ve 10 hamlede mat eder.

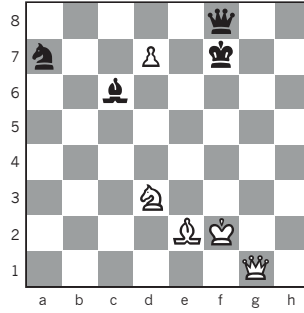
Çözüm:

1. f3+ gxf3
2. Ff5+ exf5
3. Ke6+ dxe6
4. Af6+ gxf6
5. exd3+ cxd3
6. Kd4+ cxd4
7. a8=V+ Vd5
8. Vaxd5+ exd5
9. Ve5+ fxe5
10. Ag5#.

Siyah şah tamamen kendi piyonlarıyla çevrilmiş olarak mat ediliyor.

Diyagram 9

Aleksandr Seletskiy
Şahmati v SSSR, 1933
Birincilik ödülü

Beyaz oynar ve kazanır.

Çözüm:

1. Vg5!

Tehdit 2. e8=V

1...Şe6+

- 1...Fxd7
2. Af4 Vd6 (2...Vg7 3. Fc4+ Şf8 4. Vd8+ Fe8 5. Ae6+)
3. Fc4+ Şe8 (3...Şf8 4. Vg8+ Şe7 5. Ad5+)
4. Vg8+ Vf8 5. Ff7+ Şe7
6. Ag6+

2. Şg1 Şxd7

- 2...Fxd7
3. Fg4+ Şf7
4. Ae5+ Şe8
5. Fxd7#

3. Ac5+ Şc8

- 3...Şd6
4. Vg3+ Şd5 (4...Şxc5 5. Va3+)
5. Fc4+ Şxc4
6. Vb3+ Şxc5
7. Va3+ Şb6
8. Vxf8 ve beyaz kazanır.

4. Fa6+ Şb8 5. Vg3+! Şa8

Siyah şah köşede güvenli bir noktaya ulaşmış gözüküyor.

Beyaz nasıl devam etmeli?

6. Fb7+! Fxb7 7. Ad7

Beyaz, vezire saldırarak tempo kazanıyor.

7...Vd8 8.Vb8+!! Vxb8 9. Ab6#.

Beklenmedik bir mat pozisyonu. Siyah şah bu kez kendi fil, at ve veziri tarafından kuşatılmış halde!

